

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΑΘΟΛΟΓΙΚΗΣ ΑΝΑΤΟΜΙΚΗΣ
(Ε.Ε.Π.Α.)
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΝΩΣΗ ΠΑΘΟΛΟΓΟΑΝΑΤΟΜΩΝ**

**ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ ΕΕΠΑ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΩΝ
ΠΑΘΟΛΟΓΙΚΗΣ ΑΝΑΤΟΜΙΚΗΣ
ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ COVID-19
Απρίλιος 2020**

**ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ**

Πρόεδρος
Α. Μπατισιάτου

Αντιπρόεδρος
Ε. Πατσέα

Γενική Γραμματέας
Κ. Πατσιαούρα

Υπεύθυνη Οικονομικών
Π. Αραπαντώνη-Δαδιώτη

Ειδική Γραμματέας
Α. Ζήζη

Μέλη
Δ. Μπούκλας
Α. Νικολαΐδου

Η έλευση της πανδημίας COVID-19 δεν εξαφάνισε τα λοιπά νοσήματα των ανθρώπων. Οι νεοπλασίες, οι ειδικές φλεγμονές, οι σοβαρές νόσοι με διαφοροδιαγνωστικά προβλήματα εξακολουθούν να προσβάλουν συνανθρώπους μας, και ανέκαθεν είναι οι Παθολογοανατόμοι στο κομβικό σημείο της διάγνωσης και του καθορισμού των προγνωστικών και προβλεπτικών δεικτών, μοριακών και μη. Δουλεύουν αδιαλείπτως στα Παθολογοανατομικά Εργαστήρια και εξασφαλίζουν την απρόσκοπτη και υψηλού επιπέδου θεραπεία των ασθενών. Και στην τωρινή εποχή της πανδημίας, συνεχίζουν την εργασία τους ακολουθώντας τις οδηγίες των επισήμων οργάνων της πολιτείας, εφαρμόζοντας τα μέτρα για τον περιορισμό του κινδύνου διάδοσης του κορωνοϊού και οργανώνοντας με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τα Παθολογοανατομικά Εργαστήρια.

Ο βασικός στόχος είναι να αποφευχθεί η έκθεση όλου του προσωπικού σε αερόλυμα, σταγονίδια και μολυσμένες επιφάνειες κατά την επεξεργασία παρασκευασμάτων (όχι μόνο από πνεύμονα, αλλά κάθε παρασκεύασμα, βιοπτικό ή χειρουργικό, από οποιοδήποτε όργανο) που μπορεί να περιέχουν τον ιό SARS-CoV-2. Για το σκοπό αυτό:

- Κάθε ασθενής που υποβάλλεται σε προγραμματισμένη βιοψία ή προγραμματισμένο χειρουργείο θα πρέπει να έχει ελεγχθεί για COVID-19 και να είναι αρνητικός.
- Ο αποστέλλον ιατρός (πχ οι χειρουργικές ειδικότητες που στέλνουν βιοψίες και χειρουργικά παρασκευάσματα, οι παθολογικές ειδικότητες που στέλνουν βιοψίες κλπ) πρέπει να αναγράφει στο παραπεμπτικό ότι ο ασθενής είναι αρνητικός για COVID-19. Μόνο για βιοπτικά παρασκευάσματα που παραλαμβάνονται εντός επαρκούς ποσότητας φορμόλης, και αν το τεστ δεν είναι δυνατόν να γίνει, μπορεί να γίνει αποδεκτό το παρασκεύασμα στο Παθολογοανατομικό Εργαστήριο αν ο αποστέλλον ιατρός αναγράφει ότι δεν υπάρχει κλινική υποψία για COVID-19.
- Για τυχόν επείγον χειρουργείο σε ασθενή που είναι ύποπτος ή θετικός για COVID-19, η διενέργεια ταχείας βιοψίας απαγορεύεται. Στις εξαιρετικά σπάνιες περιπτώσεις, που το ιατρικό συμβούλιο (στο οποίο συμμετέχει Παθολογοανατόμος) κρίνει ότι η ταχεία βιοψία είναι απολύτως απαραίτητη, τότε αυτή γίνεται ως εξής:

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΑΘΟΛΟΓΙΚΗΣ ΑΝΑΤΟΜΙΚΗΣ (Ε.Ε.Π.Α.) ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΝΩΣΗ ΠΑΘΟΛΟΓΟΑΝΑΤΟΜΩΝ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Πρόεδρος
Α. Μπατιστάτου

Αντιπρόεδρος
Ε. Πατσέα

Γενική Γραμματέας
Κ. Πατσιαούρα

Υπεύθυνη Οικονομικών
Π. Αραπαντώνη-Δαδιώτη

Ειδική Γραμματέας
Α. Ζήζη

Μέλη
Δ. Μπούκλας
Α. Νικολαΐδου

- Συμμετέχουν όσο το δυνατόν λιγότερα άτομα (πχ ο παθολογοανατόμος και ο παρασκευαστής), που φορούν ειδικό προστατευτικό υλικό (ειδικά γάντια, μάσκα υψηλής αναπνευστικής προστασίας, προστασία οφθαλμών, αδιάβροχη ρόμπα).
- Η λήψη των τομών θα πρέπει να γίνεται μέσα σε απαγωγό με ειδικές προδιαγραφές (biologic safety cabinet).
- Ακολουθεί η απολύμανση του κρυστάτη, του απαγωγού, και όλων των επιφανειών (βάσει εγκεκριμένων οδηγιών). Η απολύμανση των απαγωγών με UV ακτινοβολία είναι χρήσιμη, ωστόσο δεν είναι τόσο αποτελεσματική όταν τα αντικείμενα εντός αυτών είναι στοιβαγμένα.
- Για τις σπάνιες περιπτώσεις όπου μεγάλα χειρουργικά παρασκευάσματα, που παραλαμβάνονται στο εργαστήριο, είτε νωπά είτε μερικώς μονιμοποιημένα, προέρχονται από ασθενείς που είναι ύποπτοι ή θετικοί για COVID-19, ακολουθούνται τα εξής:
  - Ελαττώνονται στο ελάχιστο δυνατόν τα τυπωμένα συνοδευτικά παραπεμπτικά (ενθαρρύνεται η ηλεκτρονική αποστολή).
  - Το παρασκεύασμα παραλαμβάνεται σε φορμόλη εντός του περιέκτη, και περιβάλλεται από ειδική σακούλα που κλείνει τέλεια.
  - Για παρασκευάσματα που δεν έχουν πλήρως μονιμοποιηθεί προτείνεται η περαιτέρω διάτμηση ή η έγχυση φορμόλης (πχ σε πνεύμονες) να γίνεται εντός του περιέκτη που περιέχει φορμόλη, δηλαδή το παρασκεύασμα να μην βγαίνει από τον περιέκτη παρά μόνον όταν έχει πλήρως μονιμοποιηθεί. Όλοι οι χειρισμοί (μακροσκοπική επεξεργασία) γίνονται σε απαγωγό με ειδικές προδιαγραφές.
- Δεν υπάρχουν ως σήμερα συγκεκριμένα δεδομένα για την απενεργοποίηση του SARS-CoV-2 σε ιστούς μετά την μονιμοποίηση σε φορμόλη και τον εγκλεισμό σε κύβους παραφίνης. Κατ' αναλογία με τα δημοσιευμένα δεδομένα για την απενεργοποίηση άλλων SARS-CoV, υποστηρίζεται στην βιβλιογραφία ότι και ο SARS-CoV-2 απενεργοποιείται όταν ο ιστός μονιμοποιηθεί σε φορμόλη για τουλάχιστον 24 ώρες.
- Στις πρόσφατες κατευθυντήριες οδηγίες του ΠΟΥ σχετικά με διαγνωστικές εργαστηριακές εξετάσεις, που αφορούν σε απομόνωση και ανάλυση νουκλεϊκών οξέων, απαιτούνται προδιαγραφές ισοδύναμες με επίπεδο βιοασφάλειας 2 (BSL-2). Αυτές μεταξύ άλλων

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΑΘΟΛΟΓΙΚΗΣ ΑΝΑΤΟΜΙΚΗΣ (Ε.Ε.Π.Α.) ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΝΩΣΗ ΠΑΘΟΛΟΓΟΑΝΑΤΟΜΩΝ

περιλαμβάνουν καθημερινή απολύμανση όλων των επιφανειών στο τέλος της ημέρας, χρήση προσωπικού προστατευτικού εξοπλισμού, απόρριψη των μολυσματικών υλικών βάσει εγκεκριμένων οδηγιών, αποφυγή τραυματισμών και έκθεσης των βλεννογόνων. Όλες οι τεχνικές που ενέχουν κίνδυνο έκθεσης σε αερόλυμα ή σταγονίδια πρέπει να γίνονται εντός απαγωγού με ειδικές προδιαγραφές (biologic safety cabinet).

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Πρόεδρος

Α. Μπατιστάτου

Αντιπρόεδρος

Ε. Πατσέα

Γενική Γραμματέας

Κ. Πατσιαούρα

Υπεύθυνη Οικονομικών

Π. Αραπαντώνη-Δαδιώτη

Ειδική Γραμματέας

Α. Ζήση

Μέλη

Δ. Μπούκλας

Α. Νικολαΐδου

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- ESP Knowledge Focus on SARS-CoV-2 and COVID-19 <https://www.esp-pathology.org/>
- RCPATH advice on histopathology frozen sections and cytology fine needle aspiration during infectious disease outbreaks (20 March 2020, G201)
- Henwood AF (2020) Coronavirus disinfection in histopathology, Journal of Histotechnology, DOI: 10.1080/01478885.2020.1734718
- Barbareschi M, Ascoli V, Bonoldi E, et al. (Epub 2020 Apr 1) Biosafety in surgical pathology in the era of SARS-Cov2 pandemia. A statement of the Italian Society of Surgical Pathology and Cytology. Pathologica <https://doi.org/10.32074/1591-951X-14-20>
- Iwen PC, Stiles KL, Pentella MA. (2020) Safety Considerations in the Laboratory Testing of Specimens Suspected or Known to Contain the Severe Acute Respiratory Syndrome Coronavirus 2 (SARS-CoV-2). Am J Clin Pathol 2020;153:567-570
- World Health Organization. Laboratory biosafety guidance related to coronavirus disease (COVID-19): interim guidance, 19 March 2020. World Health Organization <https://apps.who.int/iris/handle/10665/331500>
- www.cap.org